

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

КОВАЛЬ ВАДИМ ВАДИМОВИЧ

УДК 37. 037: 377 (477) «1950-1990»

**РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(1950-1990 рр.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Рівненському державному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Пальчевський Степан Сергійович,

Рівненський державний гуманітарний університет,
професор кафедри загальної і
соціальної педагогіки та управління освітою.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Приступа Євген Никодимович,
ректор Львівського державного університету фізичної культури,
академік Української академії наук, заслужений діяч науки і техніки
України;

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Закатнов Дмитро Олексійович,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
завідувач лабораторії професійної орієнтації і виховання.

Захист дисертації відбудеться: 30 червня 2015 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 28 травня 2015 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція України в європейське співтовариство, розбудова громадянського суспільства, оновлення національного та духовного життя зумовлюють необхідність вивчення історичних, культурних і наукових надбань минулого, зокрема культурно-педагогічної спадщини українського народу, і використання їх для розв'язання важливих соціальних проблем. Серед питань, що потребують нагального вирішення з урахуванням вітчизняних традицій та історичного досвіду, – удосконалення національної системи фізичного виховання та оздоровлення дітей і молоді. Основні орієнтири для організації загартування молодих людей, формування їх рухових умінь і навичок закладені в Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки.

Особливої уваги заслуговує фізичне виховання в професійно-технічних навчальних закладах, адже воно сприяє підготовці майбутніх кваліфікованих робітників до праці. Здоров'я працівників розглядається сьогодні як головна складова національного капіталу, важливий ресурс особистісного та професійного зростання. Завдяки фізичному вихованню в учнів закладів професійно-технічної освіти розвиваються фізичні якості, необхідні для успішного оволодіння обраною професією й досягнення високої професійної майстерності, працездатності і продуктивності праці. Окрім того, у майбутніх кваліфікованих робітників виховуються і вдосконалюються психічні і вольові риси, знання й уміння; розвиваються професійно важливі сенсорні, розумові, рухові й організаторські навички; забезпечується високий рівень функціонування і надійності всіх основних органів, систем, психічних процесів організму.

Для вдосконалення організації фізичного виховання учнів закладів профтехосвіти в сучасних умовах необхідним є використання позитивних елементів накопиченого досвіду у другій половині ХХ ст. Саме тоді до навчальних планів був уперше введений предмет «фізична підготовка», почали реалізовуватися спортивно-оздоровчі інновації, що вартують відродження в освітній галузі сьогодення.

Наукове дослідження історичного досвіду генезису фізичного виховання в навчальних закладах професійно-технічної освіти України в обраних хронологічних межах та застосування його в процесі модернізації сучасної системи фізичного виховання під час підготовки робітничих кадрів є важливим ще й тому, що розвиток профтехосвіти віднесено до пріоритетних напрямів здійснення державної політики в освітянській сфері, як це визначено Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та Державною цільовою програмою розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки.

Актуальність дослідження підсилюється наявними суперечностями між: сучасними вимогами щодо фізичної підготовки кваліфікованих робітників у системі професійно-технічної

освіти України і недостатнім рівнем їх витривалості, здатності до перенесення фізичних навантажень; пошуками новітніх шляхів розвитку професійної освіти на основі здобутків минулого та слабким використанням історичного досвіду фізичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сучасній освітній галузі.

Зважаючи на важливість, питання фізичного виховання учнівської молоді досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема В. Ареф'єв, Ю. Васьков, Е. Вільчковський, О. Дубогай, Т. Круцевич, О. Куц, Є. Приступа, О. Тимошенко, А. Цьось, Б. Шиян та ін. Розвиток загальних принципів фізичної культури і спорту молоді та професійно-прикладної фізичної підготовки учнів ПТУ вивчали Ю. Антошків, В. Белінович, І. Бондаренко, А. Горчаков, В. Кабачков, Л. Матвеев, С. Полієвський, Р. Расвський, Р. Римик, С. Халайджі та ін.; загальнотеоретичні основи історії розвитку системи професійної підготовки робітничих кадрів – А. Веселов, Д. Закатнов, О. Коханко, І. Лікарчук, Н. Ничкало, М. Пузанов, Г. Терещенко та ін. Проте розвиток фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України в обраних хронологічних межах не був предметом спеціального історико-педагогічного дослідження та поглиблено й системно не вивчався. Актуальність і нерозробленість наукової проблеми, необхідність вирішення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи – **«Розвиток фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950-1990 рр.)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах плану науково-дослідної роботи Рівненського державного гуманітарного університету «Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця в умовах модернізації освітньої галузі України» (державний реєстраційний № 0107U000863). Тему дослідження затверджено вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 29.08.2013 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої Ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 26.11.2013 р.).

Об'єкт дослідження – фізичне виховання учнів у системі професійно-технічної освіти України в другій половині ХХ ст.

Предмет дослідження – основні тенденції та організаційно-педагогічні особливості розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України в 1950-1990 рр.

Мета дослідження – дослідити генезу, виявити основні тенденції та організаційно-педагогічні особливості розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950-1990 рр.).

Для реалізації поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз теоретичних засад та визначити особливості розвитку фізичного виховання в навчальних закладах професійно-технічної освіти України з урахуванням рівня професійно-прикладної фізичної підготовки та характерних вікових ознак учнів.

2. Обґрунтувати періодизацію розвитку фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів України в 1950-1990 рр. та відобразити її в авторській комплексній хронологічній схемі.

3. Виявити історично обумовлені основні тенденції розвитку фізичного виховання в професійно-технічних училищах України в досліджуваній період.

4. Проаналізувати розвиток завдань, змісту, форм та методів фізичного виховання учнів у навчальних закладах професійно-технічної освіти України впродовж досліджуваного періоду.

5. Узагальнити історичний досвід розвитку фізичного виховання у професійно-технічних навчальних закладах України й окреслити можливості його екстраполяції в сучасну концепцію професійно-технічної освіти.

Для розв'язання завдань і досягнення мети дослідження використано загальнонаукові та спеціальні історико-педагогічні **методи**, а саме:

– загальнонаукові (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, систематизація), що сприяли вивченню історико-педагогічних явищ, фактів, творчого доробку вчених із питань теорії та практики фізичного виховання учнів профтехосвіти досліджуваного періоду;

– пошуково-бібліографічний метод (для вивчення, аналізу, систематизації архівних документів, бібліотечних матеріалів, друкованих джерел із проблеми дослідження);

– історико-структурний метод (для дослідження історико-педагогічних явищ у хронологічній динаміці);

– метод періодизації (для визначення етапів розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України);

– історико-порівняльний метод (для виявлення тенденцій у розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України в досліджуваній період);

– метод теоретичного узагальнення (для формулювання та обґрунтування висновків за результатами здійсненої науково-дослідної роботи, визначення шляхів використання наукового доробку в сучасних умовах).

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1950 р. до 1990 р. Визначення нижньої межі дослідження пов'язане з уведенням протягом 1946-1950 рр. предмета «фізична підготовка» у навчальні плани ремісничих та залізничних училищ. Крім того, відбувалися корінні системні зміни в професійно-технічній освіті України та поетапно впроваджувалися нові типи навчальних закладів. У досліджуваній період функціонували дві системи спортивно-оздоровчого спрямування, взаємопов'язані з фізичним вихованням учнів у професійно-технічних навчальних

закладах: фізкультурно-спортивний комплекс «Готовий до праці та оборони» (ГПО) (1931-1991рр.), який був програмною та нормативною основою фізичного виховання учнів; Всесоюзне добровільне спортивне товариство (ВДСТ) «Трудові резерви» (1943-1992 рр.), створене для організації фізкультурно-спортивної роботи серед учнів і працівників навчальних закладів та установ профтехосвіти. Обрані хронологічні межі дослідження пов'язані також з упровадженням професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) у процес фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти України.

Вибір верхньої межі дослідження (1990 р.) обумовлений проголошенням державного суверенітету та незалежності України і початком формування нової системи фізичного виховання учнів у контексті модернізації вітчизняної профтехосвіти.

Джерельною базою дослідження стали Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, закони України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Державна цільова програма розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 рр., Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 рр.

У процесі роботи над дисертацією вивчалися архівні документи і матеріали урядів СРСР та УРСР, Верховної Ради й Кабінету Міністрів України, Народного комісаріату освіти України, Міністерства освіти УРСР, Державних комітетів СРСР та УРСР із професійно-технічної освіти; Положення про Всесоюзний фізкультурний комплекс ГПО, статuti ВДСТ «Трудові резерви», програми фізичного виховання учнів системи профтехосвіти; матеріали з'їздів, конференцій, пленумів, нарад із питань організації фізичного виховання учнів у професійно-технічних навчальних закладах, монографії та наукові статті, матеріали міжнародних, всесоюзних і всеукраїнських педагогічних конференцій.

У процесі дослідження використовувалися архівні та бібліотечні ресурси Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В. О. Сухомлинського, Рівненської державної наукової обласної бібліотеки, Наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– здійснено комплексне дослідження розвитку фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів України другої половини ХХ ст., визначено його особливості (поступове вдосконалення системи професійно-технічної освіти на тлі освітніх реформ; генезис фізкультурного руху під впливом історичних та суспільно-економічних чинників; побудова системи фізичного виховання на організаційно-диференційованих та особистісно зорієнтованих моделях; формування в учнів у процесі фізичної підготовки якостей, необхідних для професійного

становлення; розробка програм фізичного виховання на основі комплексу ГПО з урахуванням вікових ознак учнів);

– розроблено, науково обґрунтовано й відображено в авторській комплексній хронологічній схемі періодизацію розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України в 1950-1990 рр. та виокремлено періоди: *організаційно-змістовий* (1950-1959 рр.) – становлення і розвиток фізичного виховання в навчальних закладах системи Державних трудових резервів, формування програмно-нормативної бази та запровадження навчального предмета «фізична підготовка»; *структурно-трансформаційний* (1959-1969 рр.) – розбудова системи фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників на базі міських та сільських ПТУ в контексті суспільно-освітніх перетворень у сферах освіти та фізичної культури і спорту; *фізкультурно-прогресивний* (1969-1990 рр.) – удосконалення системи профтехосвіти паралельно з прогресивними змінами у фізичному вихованні: поступовий перехід на новий тип навчальних закладів – середні професійно-технічні училища – та впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки;

– проаналізовано розвиток завдань, змісту, форм та методів фізичного виховання учнів у навчальних закладах профтехосвіти України;

– означено можливості екстраполяції історичного досвіду розвитку фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах України впродовж досліджуваного періоду в сучасну концепцію професійно-технічної освіти.

Ут очнено категорійно-понятійний апарат із питання фізичного виховання учнів профтехосвіти України досліджуваного історичного періоду (фізичне виховання учнів у закладах професійно-технічної освіти, зміст фізичного виховання учнів ПТУ).

Подальшого розвит ку набули підходи до створення програм фізичного виховання учнів системи профтехосвіти України.

У науковий обіг введено маловідомі факти та важливі архівні нормативно-правові документи і положення про організацію та розбудову фізичного виховання учнів у закладах професійно-технічної освіти в Україні впродовж досліджуваного періоду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проаналізований та узагальнений досвід розвитку фізичного виховання в навчальних закладах професійно-технічної освіти України досліджуваного періоду може бути використаний для подальших історико-педагогічних досліджень; екстраполяції його в сучасну концепцію фізичної підготовки учнів профтехосвіти; підвищення професійної компетентності педагогів із фізичного виховання; викладання лекційних курсів із педагогіки, історії педагогіки, історії фізичної культури, теорії та методики фізичного виховання та в процесі підготовки наукових робіт студентів у вищих навчальних закладах.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Львівського державного університету фізичної культури (довідка про впровадження № 1248 від 18.11. 2014 р.), Класичного приватного університету м. Запоріжжя (довідка про впровадження № 2237 від 21.11. 2014 р.), Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука м. Рівне (довідка про впровадження № 04/61 від 15.12. 2014 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки м. Луцьк (довідка про впровадження № 03-31/02/4031а від 16.12.2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: *між народних*. «Контексти ефективності профілактики, ресоціалізації і соціальної реадптації» (Сьрода (Польща), 2013 р.), «Проблеми розвитку вищої школи та економіки бізнесу в ХХІ столітті» (Рівне, 2013 р.); *всеукраїнських*. «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (Ніжин, 2013 р.), «Актуальні проблеми сучасної дидактики в контексті вимог інформаційного суспільства» (Рівне, 2013 р.), «На шляху до професійного вдосконалення» (Рівне, 2014 р.). Основні результати і висновки дисертаційної роботи обговорювалися на науково-методичних семінарах кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету, звітних науково-практичних конференціях викладачів, докторантів, аспірантів та студентів Рівненського державного гуманітарного університету (2011-2014 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 9 одноосібних публікаціях автора, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні з напрямку підготовки дисертації.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (213 найменувань) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 264 сторінки, з яких 192 сторінки – основний текст. Робота містить 18 таблиць, 14 рисунків, 29 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, відображено відомості про апробацію, представлено структуру дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти» визначено методологічну основу дослідження розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України; проаналізовано теоретичні засади та з'ясовано специфіку розвитку фізичного виховання в

професійно-технічних навчальних закладах, пов'язану з професійною спрямованістю та віковими особливостями розвитку учнів.

На підготовчому етапі наукового пошуку було визначено його методологічну основу, яка складається з науково-методологічних підходів, понять та категорій, методологічних принципів та комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження.

Для вирішення поставлених завдань було проаналізовано теоретичні засади розвитку фізичного виховання кваліфікованих робітників та встановлено, що соціально обумовлений, педагогічно організований процес оволодіння цінностями фізичної культури відбувався в межах певної соціальної організації – системи фізичного виховання. У досліджуваній історичній період формувалася система фізичного виховання, яка на ідеологічних, науково-методичних, програмно-нормативних, організаційних засадах забезпечувала розвиток фізичних, моральних, вольових якостей людини та була пов'язана з іншими системами суспільства, зокрема політичною, економічною, науковою, культурною, освітньою. Застосування системного підходу надало можливість дослідити фізичне виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти України у визначений історичний період як системне утворення у двох площинах: як різновид соціальної системи (система фізичного виховання) та як систематизований педагогічний процес (педагогічна система).

Наукові праці вчених із питань фізичного виховання та нормативно-методичні документи засвідчили, що процес фізичного виховання в навчальних закладах профтехосвіти України в досліджуваній історичній період здійснювався за моделлю, яка включала напрями *загального, спортивно спрямованого та професійно спрямованого* фізичного виховання. Ці напрями розвивалися в контексті єдності мети, завдань та принципів системи фізичного виховання. За допомогою загального фізичного виховання створювався обов'язковий мінімум фізичної підготовленості учнів для нормальної життєдіяльності. Фізичне виховання зі спортивною спрямованістю забезпечувало залучення до масового спорту та вдосконалення найкраще фізично підготовлених учнів в обраних ними видах спорту. Особлива увага в дослідженні надавалася вивченню розвитку професійно спрямованого фізичного виховання, яке формувало фізичні якості, важливі для обраного виду праці. У навчальних закладах профтехосвіти здійснювалася спеціалізована фізична підготовка, яку прийнято називати професійно-прикладною фізичною підготовкою (ППФП). Учені В. Белінович, С. Полієвський і В. Кабачков створили унікальну модель ППФП для системи фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти, в основу якої покладено теорію закономірностей переносу тренуваності та адаптації організму людини як природно-наукової основи ППФП. На основі створених професіограм для здійснення ППФП були розроблені практичні рекомендації для конкретних робітничих професій, які містили особливості професійної діяльності, завдання, форми, методи та засоби ППФП та були включені до всіх програм із фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти.

На основі вивчення теоретико-методичних засад фізичного виховання в навчальних закладах професійно-технічної освіти встановлено, що в досліджуваній історичний період вікові особливості розвитку учнів були важливою умовою організації педагогічного процесу, який базувався на відповідних диференційованих та особистісно зорієнтованих організаційних моделях. Так, програми з фізичного виховання в закладах профтехосвіти створювалися на основі комплексу ГПО, побудованого за віковим принципом. Вікові особливості розвитку учнів також враховувалися в організації фізичного виховання через створену систему диференційованого підходу в дозуванні навантаження на уроках фізичної культури. Залежно від стану морфо-функціонального розвитку та здоров'я учні навчальних закладів професійно-технічної освіти України розподілялися для урочних занять фізичними вправами на медичні групи: основну, підготовчу, спеціальну, – що забезпечувало природовідповідну основу цих занять.

У другому розділі «Основні тенденції та організаційно-педагогічні особливості розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950-1990 рр.)» обґрунтовано періодизацію розвитку фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів України в 1950-1990 рр. у контексті еволюції системи професійно-технічної освіти і фізкультурно-спортивного руху; виявлено та з'ясовано основні історично обумовлені тенденції еволюції в цілому та в окремих основних елементах системи фізичного виховання досліджуваного історичного періоду, а також їх вплив на формування педагогічного процесу фізичного виховання учнів системи профтехосвіти; досліджено генезу педагогічного процесу фізичного виховання учнів профтехосвіти України в 1950-1990 рр. у площині розвитку завдань, змісту, форм та методів виховання; узагальнено історичний досвід розвитку фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах України впродовж досліджуваного періоду й окреслено можливості його екстраполяції в сучасну концепцію профтехосвіти.

Комплексне дослідження еволюції професійно-технічної освіти та фізкультурного руху України, здійснене через призму оцінки соціально-історичних умов, надало можливість виділити етапи розвитку системи фізичного виховання учнів у закладах підготовки робітничих кадрів: *організаційно-змістовий* (1950-1959 рр.) – становлення і розвиток фізичного виховання в навчальних закладах Державних трудових резервів, введення в навчальні плани ремісничих та залізничних училищ навчального предмета «фізична підготовка»; *структурно-трансформаційний* (1959-1969 рр.) – розбудова системи фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників на базі міських та сільських ПТУ в контексті демократичних перетворень у системах освіти та фізичної культури і спорту; *фізкультурно-прогресивний* (1969-1990 рр.) – прогресивні зміни фізичного виховання в процесі поступового переходу профтехосвіти України на новий тип навчальних закладів – середні професійно-технічні училища – та впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки.

Визначені етапи покладено в основу розробленої комплексної хронологічної схеми розвитку системи фізичного виховання учнів у навчальних закладах професійно-технічної освіти України досліджуваного періоду (рис. 1.). У схему включено результати історичних досліджень системи професійно-технічної освіти та фізкультурного руху України, а саме: формування органів управління профтехосвіти України; розгортання системи та зміна типів навчальних закладів професійно-технічної освіти України; становлення органів управління фізичною культурою та спортом; розвиток комплексу ГПО та ВДСТ «Трудові резерви»; збагачення програмно-нормативної бази фізичного виховання учнів у навчальних закладах профтехосвіти України.

На основі аналізу архівних матеріалів, комплексної хронологічної схеми визначено історично обумовлені основні тенденції розвитку фізичного виховання учнів у навчальних закладах професійно-технічної освіти України в 1950-1990 рр.

Важливою історичною подією у формуванні умов розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти України стало створення у 1943 р. ВДСТ «Трудові резерви».

Фактичним початком становлення й розвитку фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів України є період 1946-1950 рр., коли відбулося введення в навчальні плани ремісничих та залізничних училищ навчального предмета «фізична підготовка». У цей час функції організації навчального процесу з фізичного виховання також поклалися на ВДСТ «Трудові резерви». Упродовж усіх етапів розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти досліджуваного періоду фізкультурний комплекс ГПО, введений в дію у 1931 р., був програмною та нормативною базою загального фізичного виховання учнів. Однак визначення комплексу ГПО програмно-нормативною основою фізичного виховання мало й негативне значення, оскільки уроки фізичного виховання учнів фактично перетворювалися в підготовку до складання норм ГПО.

У 1959 р. відбулися зміни в системі профтехосвіти України (створено міські та сільські ПТУ), збільшено термін навчання, у зв'язку з чим було створено кращі умови для організації фізичної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників до обраної професії.

Керівництво фізичним вихованням в Україні Республіканською Радою Спілки спортивних товариств та організацій з 1959 р. значно активізувало розгортання спартакіадного руху, спрямованого на розвиток масового спорту та спорту вищих досягнень, що обумовило активне впровадження спортивно спрямованої складової у фізичне виховання учнів ПТУ. Означена тенденція ініціювалася керівними структурами ВДСТ «Трудові резерви» та впроваджувалася колективами фізичної культури при навчальних закладах. Тому з 1959 р. у програмах із фізичного виховання учнів ПТУ лише вказувалося на необхідність здійснювати фізичне виховання з урахуванням особливостей праці майбутніх фахівців, а повний програмний комплекс ППФП був включений у програму фізичного виховання учнів тільки з 1971 р.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

I-й (1950-1959 рр.)

II-й (1959-1969 рр.)

III-й (1969-1990 рр.)

Поступовий перехід у 1968-1984 рр. профтехосвіти України на новий тип навчальних закладів – середні професійно-технічні училища (СПТУ) – надав можливість збільшити термін курсу фізичного виховання учнів, а також використовувати методичну базу уроку фізичного виховання старшої школи. Саме у СПТУ з 1983/1984 навчального року на всіх випускних курсах був введений іспит із навчального предмета «фізична культура».

З 1988 року після приєднання системи професійно-технічної освіти до створеної структури народної освіти України відкрилися широкі можливості використання в організації фізичного виховання учнів ПТУ методичної бази фізичного виховання, напрацьованої структурами Міністерства просвіти України в попередні роки, що є ще однією тенденцією розвитку фізичного виховання в закладах профтехосвіти.

Наступним етапом дослідження став аналіз розвитку завдань, змісту, форм та методів фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти в Україні досліджуваного періоду. Встановлено, що завдання фізичного виховання учнів вітчизняної системи профтехосвіти постійно розширювалися та найповніше були визначені в «Комплексній програмі з фізичного виховання учнів середніх професійно-технічних училищ» 1986 р. Визначалося, що завданнями фізичного виховання є: забезпечення гармонійного розвитку фізичних якостей; навчання основним руховим діям і умінням, необхідним у житті, трудовій діяльності; навчання мінімуму знань у сфері гігієни, медицини, фізичної культури і спорту, здорового способу життя; виховання потреби до систематичних занять фізичними вправами; сприяння оволодінню професійними навичками; виховання морально-вольових якостей; спортивне вдосконалення найбільш підготовлених учнів в обраному виді спорту та ін.

Вивчення програм із фізичного виховання учнів профтехосвіти досліджуваного періоду показало, що структура змісту фізичного виховання визначалася в неповному обсязі, оскільки не враховувала спортивно спрямовану складову. Реалізація завдань із фізичного виховання в навчальних закладах профтехосвіти України забезпечувалася і тісно пов'язувалася з організацією виконання комплексу ГПО та діяльністю ВДСТ «Трудові резерви», спрямованих на розвиток масового спорту та виховання спортивних талантів. Наше твердження про наявність спортивно спрямованої складової у фізичному вихованні учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України також пояснюється вимогами щодо обов'язковості виконання спортивного розряду з будь-якого виду спорту для отримання високої підсумкової оцінки з предмета «фізичне виховання». З урахуванням матеріалів дослідження визначено структуру змісту фізичного виховання учнів навчальних закладів профтехосвіти України в досліджуваний період, як формування в учнів необхідних теоретичних знань з фізичного виховання; загальна фізична підготовка; професійно-прикладна фізична підготовка; залучення до масового спорту та спортивне

вдосконалення найбільш фізично підготовлених учнів в обраних ними видах спорту. Поєднання цих складових змісту фізичного виховання в закладах підготовки робітничих кадрів є визначальною тенденцією розвитку фізичного виховання в досліджуваній період.

У цей час у навчальних закладах профтехосвіти України була створена ефективна система організаційних форм фізичного виховання, до якої входили уроки фізичної культури; фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня; заняття фізичною культурою, спортом і туризмом у позанавчальний час; загальноучилищні фізкультурно-масові, спортивні та туристські заходи (рис. 2.).

У процесі фізичного виховання учнів у навчальних закладах професійно-технічної освіти України застосовувалися такі методи організації діяльності учнів: фронтальний, груповий, індивідуальний, потоковий, метод кругового тренування та ін.

Фізичне виховання учнів у закладах професійно-технічної освіти України досліджуваного історичного періоду визначаємо як педагогічно організований процес, який має соціально визначені завдання, відповідний зміст, а також ефективну систему організаційних форм, методів і засобів навчання та виховання і був спрямований на формування в учнів життєво та професійно важливих фізичних якостей за допомогою гармонійного поєднання загальної, професійно-прикладної та спортивно спрямованої фізичної підготовки.

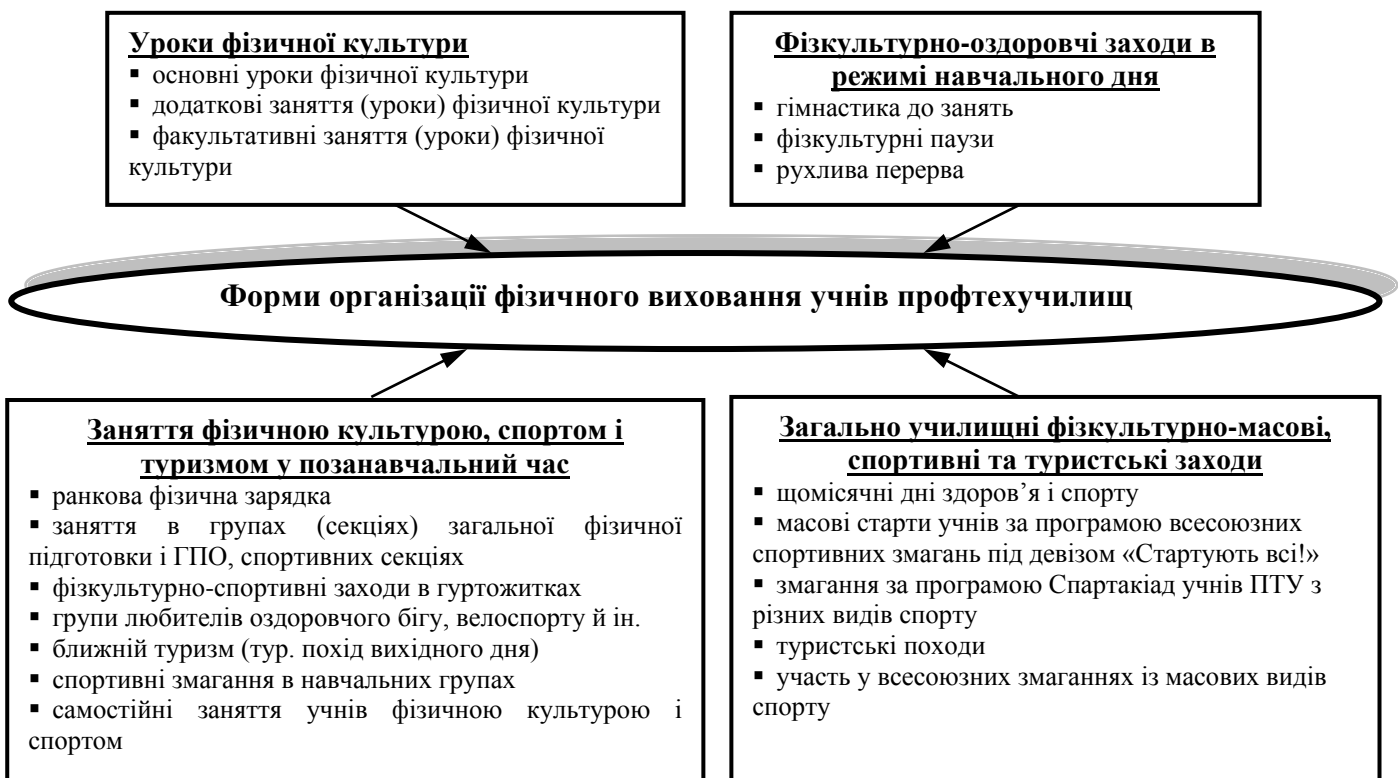

Рис. 2. Форми організації фізичного виховання учнів профтехучилищ

Отже, у дисертаційній роботі з'ясовано, що в досліджуваній історичний період в Україні діяла структурно розвинена достатньо ефективна система фізичного виховання майбутніх

кваліфікованих робітників. Однак означена система фізичного виховання мала суттєвий недолік, оскільки була жорстко централізована та ґрунтувалася на нормативному підході, сутність якого зводилася до виконання обов'язкових вимог і нормативів, що суперечило ідеї диференційовано-індивідуального підходу до розвитку й виховання учнів.

На основі вивчення та узагальнення історичного досвіду розвитку фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах України впродовж досліджуваного періоду окреслено доцільність та можливість його екстраполяції в сучасну концепцію фізичної підготовки учнів профтехосвіти на двох рівнях: теоретико-методологічному (розробка науково обґрунтованої концепції фізичної освіти майбутніх кваліфікованих робітників у контексті національно-патріотичного виховання; створення нових моделей та принципів управління системою фізичної підготовки робітничих кадрів; відродження забутих педагогічних технологій фізичного виховання учнів профтехосвіти та ін.) та практичному (удосконалення методичного забезпечення та системи оцінки ефективності фізичної підготовки робітничих кадрів в Україні; підготовка викладачів із фізичного виховання зі спеціалізацією роботи в сучасних навчальних закладах профтехосвіти України; залучення громадськості, волонтерського руху та молодіжних організацій військово-спортивного спрямування до фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників та ін.).

Проведене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективними залишаються питання дослідження розвитку змісту та стратегічних напрямів фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України у другій половині ХХ століття; історичних аспектів упровадження професійно-прикладної фізичної підготовки в процесі отримання професійної освіти фахівцями різних робітничих професій з урахуванням основних напрямів науково-технічного прогресу.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950-1990 рр.) дає підстави для таких висновків:

1. У досліджуваній історичній період у навчальних закладах профтехосвіти України формувалася і функціонувала історично та соціально зумовлена система фізичного виховання, яка на ідеологічних, науково-методичних, програмно-нормативних та організаційних основах за допомогою розроблених комплексів фізичних вправ у поєднанні із силами природи і гігієнічними факторами була спрямована на забезпечення всебічного розвитку учнів та сприяння формуванню в них фізичних, моральних і вольових якостей, необхідних для професійного становлення.

Фізичне виховання розглядається як педагогічно організований процес, який має соціально визначені завдання, відповідний зміст, а також ефективну систему організаційних форм, методів і засобів навчання та виховання і був спрямований на формування в учнів життєво та професійно

важливих фізичних якостей за допомогою гармонійного поєднання загальної, професійно-прикладної та спортивно спрямованої фізичної підготовки.

Система фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України мала специфіку, пов'язану з професійною спрямованістю та віковими особливостями розвитку учнів. У процесі розвитку системи фізичного виховання профтехосвіти України було впроваджено науково обґрунтовану унікальну модель ППФП майбутніх кваліфікованих робітників, в основу якої покладено теорію закономірностей переносу тренуваності та адаптації організму людини як природно-наукової основи фізичної підготовки. Також система фізичного виховання була побудована на відповідних організаційно-диференційованих та особистісно зорієнтованих організаційних моделях. Програми з фізичного виховання в професійно-технічних закладах створювалися на основі комплексу ГПО, розробленого за віковим принципом. Окрім того, вікові особливості розвитку учнів урахувалися в організації фізичного виховання через диференційовану систему медичних груп (основна, підготовча, спеціальна).

2. Комплексне дослідження генезису системи професійно-технічної освіти та фізкультурного руху України, здійснене через призму соціально-історичних умов, освітнього законодавства, удосконалення структури профтехосвіти, упровадження фізкультурно-оздоровчих інновацій, надало можливість виокремити періоди розвитку фізичного виховання учнів у закладах професійної підготовки робітничих кадрів та визначити їх провідні тенденції: *перший – організаційно-змістовий* (1950-1959 рр.) – становлення і розвиток фізичного виховання в навчальних закладах системи Державних трудових резервів; упровадження навчального предмета «фізична підготовка»; формування програмно-нормативної бази на основі фізкультурного комплексу ГПО та завдань Всесоюзного добровільного спортивного товариства «Трудові резерви»; *другий – структурно-трансформаційний* (1959-1969 рр.) – розбудова системи фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників на базі міських та сільських ПТУ в контексті посилення зв'язку навчання з життям; коригування програмно-нормативної бази фізичного виховання; *третій – фізкультурно-прогресивний* (1969-1990 рр.) – прогресивні зміни у фізичному вихованні, пов'язані з поступовим переходом профтехосвіти України на новий тип навчальних закладів – середні професійно-технічні училища, упровадження професійно-прикладної фізичної підготовки, введення Комплексної програми фізичного виховання учнів середніх професійно-технічних училищ.

На основі визначеної періодизації та систематизованих результатів історичного дослідження структурних елементів системи професійно-технічної освіти та фізкультурного руху України було розроблено *авт орську комплексну хронологічну схему* розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України досліджуваного періоду.

3. Передумовою становлення та розвитку системи фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України стало впровадження в системі Державних трудових резервів залізничних та ремісничих училищ, у навчальні програми яких у період 1946-1950 рр. вводилися предмети з фізичного виховання.

З 1959 року в контексті перетворень у системі освіти профтехосвіту України було переведено на новий тип навчальних закладів – міські та сільські професійно-технічні училища, що створило умови для подальшого вдосконалення процесу фізичної підготовки учнів. Водночас, керівництво фізичним вихованням в Україні було покладено на Республіканську Раду Спілки спортивних товариств, що активізувало впровадження спортивно спрямованої складової у фізичне виховання учнів ПТУ. Така тенденція стала причиною тимчасової затримки впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки в навчальних закладах професійно-технічної освіти України.

У 1971 році повний програмний комплекс ППФП був включений у програму фізичного виховання учнів ПТУ. З цим відбулося поєднання складових змісту фізичного виховання в закладах підготовки робітничих кадрів: формування в учнів необхідних теоретичних знань із фізичного виховання; загальна фізична підготовка; професійно-прикладна фізична підготовка; залучення до масового спорту та спортивне вдосконалення найбільш фізично підготовлених учнів в обраних ними видах спорту, – що стало визначальною тенденцією розвитку фізичного виховання у досліджуваний період.

Перехід у 1968-1984 роках професійно-технічної освіти України на новий тип навчальних закладів (СПТУ) надав можливість збільшити термін фізичної підготовки. Підвищенню значення фізичного виховання сприяло введення у 1982 році іспиту з навчального предмета «фізична культура». З 1988 року після приєднання профтехосвіти до створеної структури народної освіти України відкрилися можливості використання у фізичному вихованні учнів ПТУ методичних технологій педагогічної системи старшої школи, напрацьованих структурами Міністерства просвіти України в попередні роки, що є ще однією тенденцією розвитку фізичного виховання в закладах профтехосвіти.

4. У межах хронологічного дослідження певну динаміку розвитку мали також завдання, зміст, форми та методи фізичного виховання учнів. Завдання фізичного виховання учнів системи профтехосвіти в Україні постійно розширювалися і доповнювалися. Вивченням програм із фізичного виховання навчальних закладів профтехосвіти досліджуваного періоду встановлено, що структура змісту фізичного виховання визначалася в неповному обсязі, оскільки не враховувалася спортивно спрямована складова. Таке твердження ґрунтується на діяльності спортивно спрямованого ВДСТ «Трудові резерви», яке забезпечувало функціонування мережі спортивних секцій у навчальних закладах профтехосвіти, а також вимогах щодо обов'язковості виконання

спортивного розряду з будь-якого виду спорту для отримання високої підсумкової оцінки з предмета «фізичне виховання». Це дає підстави для переосмислення структури змісту фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України у визначених хронологічних межах.

5. У досліджуваній історичній період була створена достатньо ефективна та чітко структурована система фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників. Однак вона мала недоліки, оскільки була жорстко централізована та ґрунтувалася на обов'язковому принципі й нормативному підході. Це сприяло тому, що у виконанні встановлених показників з поля зору педагогів часто випадав головний об'єкт їхньої діяльності – людина з її почуттями, думками і потребами. Виникало протиріччя між вимогами суспільства й особистістю.

На основі вивчення та узагальнення історичного досвіду розвитку фізичного виховання у професійно-технічних навчальних закладах України впродовж досліджуваного періоду означено напрями його екстраполяції в сучасну концепцію фізичної підготовки учнів профтехосвіти на двох рівнях: теоретико-методологічному та практичному. Перспективами реалізації позитивних ідей історичного досвіду фізичного виховання в навчальних закладах профтехосвіти України є обґрунтування та впровадження сучасної моделі обов'язкової фізичної освіти майбутніх кваліфікованих робітників у контексті національно-патріотичного виховання; удосконалення методичного супроводу та системи оцінювання ефективності фізичної підготовки робітничих кадрів в Україні; створення фізкультурно-оздоровчих програм щодо залучення громадськості, волонтерського руху та молодіжних організацій військово-спортивного спрямування до фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Коваль В. В. Здоровий спосіб життя як одна з передумов успішної соціалізації підлітків / В. В. Коваль // Нова педагогічна думка : Науково-методичний журнал. – Рівне, 2008. – № 2. – С. 46-52.
2. Коваль В. В. Особливості організації фізичного виховання в професійно-технічних училищах / В. В. Коваль // Нова педагогічна думка : Науково-методичний журнал. – Рівне, 2012. – № 3 (71). – С.155-159.
3. Коваль В. В. Фізичне виховання молоді в педагогічній творчій спадщині відомих українських педагогів ХХ століття / В. В. Коваль // Наукові записки НДУ, Серія : Психолого-педагогічні науки. Науково-методичний журнал. – Ніжин, 2012. – № 4. – С. 189-193.

4. Коваль В. В. Історичні аспекти розвитку системи професійної підготовки робітничих кадрів в Україні у ХХ столітті / В. В. Коваль // Нова педагогічна думка : Науково-методичний журнал. – Рівне, 2013. – № 2 (74). – С. 6-8.

5. Коваль В. В. Вікові особливості фізичного виховання учнів у закладах професійно-технічної освіти / В. В. Коваль // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 (51). – Рівне : РДГУ, 2014. – С.46-51.

6. Коваль В. В. Етапи та основні тенденції розвитку фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів у контексті еволюції професійно-технічної освіти та фізкультурного руху України у другій половині ХХ століття / В. В. Коваль // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : збірник наукових праць. – № 1 (13). – Рівне : РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2015. – С. 52-63.

7. Koval V. New technologies implementation into professional and applied physical education in the vocational schools / V. Koval // The Advanced Science Journal. Issue 3. Torrance, CA United States, 2014. – P. 45-49.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Коваль В. В. Професійно спрямоване фізичне виховання в закладах підготовки робітничих кадрів / Коваль В. В. // Збірник тез виступів учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті», присвяченої 20-літньому ювілею Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (3-4 жовтня 2013 р.). – Рівне : Редакційно-видавничий центр Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука, 2013. – С. 335-338.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

9. Коваль В. В. Особливості лідерства в спортивних колективах / В. В. Коваль // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : Збірник наукових праць. Вип. IV. – Рівне : Редакційно-видавничий центр Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. С. Дем'янчука, 2006. – С. 160-165.

АНОТАЦІЯ

Коваль В. В. Розвиток фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950 - 1990 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2015.

Дисертаційне дослідження присвячене розвитку фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти України (1950 – 1990 рр.).

Проаналізовано теоретичні засади генезису фізичного виховання кваліфікованих робітників в Україні та визначено специфіку фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах, яка пов'язана з професійною спрямованістю та віковими особливостями розвитку учнів.

Обґрунтовано періодизацію розвитку й визначено основні тенденції фізичного виховання в навчальних закладах підготовки робітничих кадрів України в досліджуваний історичний період у контексті еволюції системи професійно-технічної освіти і фізкультурно-спортивного руху. Досліджено генезу педагогічного процесу фізичного виховання учнів профтехосвіти України у площині розвитку завдань, змісту, форм та методів роботи. Узагальнено історичний досвід розвитку фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах України впродовж досліджуваного періоду й окреслено можливості його екстраполяції в сучасну концепцію професійно-технічної освіти.

Ключові слова: фізичне виховання, розвиток, професійно-технічні навчальні заклади, професійно-прикладна фізична підготовка, фізкультурний рух, фізкультурний комплекс ГПО, спортивне товариство.

АННОТАЦІЯ

Коваль В. В. Развитие физического воспитания учащихся учебных заведений профессионально-технического образования Украины (1950 – 1990 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2015.

Диссертационное исследование посвящено развитию физического воспитания учащихся учебных заведений профессионально-технического образования Украины (1950 - 1990 гг.).

Проанализированы теоретические основы развития физического воспитания квалифицированных рабочих в Украине и определена специфика физического воспитания в профессионально-технических учебных заведениях, связанная с профессиональной направленностью и возрастными особенностями развития учащихся. Освещены особенности профессионально-прикладной физической подготовки учащихся учебных заведений профессионально-технического образования, как важной составляющей их физического воспитания. Исследовано создание и внедрение в практику научно обоснованной уникальной модели профессионально-прикладной физической подготовки будущих квалифицированных рабочих разработанную учеными В. В. Белиновичем, С. А. Полиевским и В. А. Кабачковым, в основу которой положена теория закономерностей переноса тренированности и адаптации организма человека как естественно-научной основы физической подготовки. Исследованы и

систематизированы дифференцированно-личностные подходы в организации физического воспитания в профессионально-технических учебных заведениях с учетом возрастных особенностей развития учащихся.

Обоснована периодизация развития физического воспитания в учебных заведениях подготовки рабочих кадров Украины в 1950-1990 гг. в контексте эволюции системы профессионально-технического образования и физкультурно-спортивного движения. Определена роль ВДСО «Трудовые резервы» в развитии физического воспитания учащихся учебных заведений профессионально-технического образования Украины и раскрыто значение физкультурного комплекса ГТО в формировании программной и нормативной основы физического воспитания будущих квалифицированных рабочих. На основе обоснованной периодизации и систематизированных результатов исторического исследования структурных элементов системы профессионально-технического образования и физкультурного движения Украины разработана авторская комплексная хронологическая схема развития физического воспитания учащихся учебных заведений профессионально-технического образования Украины исследуемого периода. С учетом данных хронологической схемы определены основные исторически обусловленные организационные особенности и тенденции развития физического воспитания учащихся в учебных заведениях профессионально-технического образования Украины в 1950-1990 гг. Проанализировано развитие задач, содержания, форм и методов педагогического процесса и сформулировано авторское определение физического воспитания учащихся в учреждениях профессионально-технического образования Украины исследуемого исторического периода.

Освещены содержание и значение постановлений правительства, органов управления профессионально-техническим образованием Украины и органов управления физической культурой и спортом Украины в развитии физического воспитания будущих квалифицированных рабочих. Введены в научный оборот недостаточно известные факты и важные архивные нормативно-правовые документы и положения об организации и развитии физического воспитания учащихся в учебных заведениях профессионально-технического образования в Украине на протяжении исследуемого периода. Уточнен категорийно-понятийный аппарат по вопросу физического воспитания учащихся профтехобразования Украины исследуемого исторического периода (физическое воспитание учащихся в учреждениях профессионально-технического образования, структура содержания физического воспитания учащихся ПТУ).

Проведенное научное исследование не исчерпывает всех аспектов проблемы. Перспективными остаются вопросы исследования развития содержания и стратегических направлений физического воспитания учащихся учебных заведений профессионально-технического образования Украины во второй половине XX века; исторических аспектов

внедрения профессионально-прикладной физической подготовки в процесс подготовки специалистов различных рабочих профессий.

Ключевые слова: физическое воспитание, развитие, профессионально-технические учебные заведения, профессионально-прикладная физическая подготовка, физкультурное движение, физкультурный комплекс ГТО, добровольное спортивное общество.

ABSTRACT

Koval V. V. The Development of Physical Education of Students in Education Establishments of Vocational Technical Training in Ukraine (1950 – 1990 years.). – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.01 –General Pedagogics and History of Pedagogics. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2015.

The thesis is devoted to the development of physical education of students in education establishments of vocational technical training in Ukraine (1950 – 1990 years.).

Theoretical foundations of physical education of qualified workers in the context of socio-historical transformation of the society are analysed and the specific features of physical education in vocational schools that is associated with professional orientation and age characteristics of students is defined.

The periodization and tendencies of physical education in Ukrainian education establishments of vocational technical training in historical period under study in the context of evolution of the system vocational and technical education and sports movement is grounded are determined. The genesis of pedagogical process of students' physical education in vocational schools of Ukraine in the plane of objectives, content, forms and methods development is investigated. The historical experience of physical education development in vocational schools of Ukraine within the period under study is generalized and the possibilities of its extrapolation into the modern concept of vocational and technical education are outlined.

Keywords: physical education, development, education establishments of vocational technical training, vocational and applied physical training, athletic movement, athletic complex «Ready to Work and Defence», sports society.

Підписано до друку 12.05.2015 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 05/15/5-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.